

• **HUKUKA GİRİŞ -I**

Hukuk;

- -Kişilerle kişiler,
 - -Kişilerle devlet ve,
 - -Devletlerle devletlerarası ilişkileri düzenleyen ve,
 - -Üstün kamu gücüyle desteklenen yaptırımlara bağlanmış,
- uyulması gereken zorunlu sosyal kurallar bütünüdür.

SOSYAL KURALLAR

- Bireyin, sosyal kurallara uygun veya aykırı hareketleri sonucu karşılaştığı tepki, **yaptırımdır**

DİN KURALLARININ NİTELİKLERİ

- Din kurallarının yaptırımı öteki dünyaya özgüdür (manevi-soyut)
- Bazı din kuralları toplumsal yaşamı düzenlemeye yönelik olabilir (Özellikle kitaplı büyük dinler)
- Din kurallarının kaynağı ilahidir.
- Bazı durumlarda hukuk kuralları ile din kuralları örtüşebilir.

GÖRGÜ KURALLARI

- Eski dilde adab-ı muaşeret olarak adlandırılır
- Yerel nitelik gösterirler
- Yaptırımları soyuttur-ayıplanma, kınanma, dışlanma şeklinde görülür

ÖRF ADET KURALLARI (HUKUKU)

- Örf-adet kurallarını görgü kuralları ile karıştırmamak gerekir
- Bunlar hukukun kaynağı olarak da kabul edilebilirler
- Bir örf adet kuralının hukukun yazısız kaynağı olarak kabul edilebilmesi için; sürekliliğe, uyulmasının zorunlu olduğu kanısına, uyulmadığı takdirde yaptırımı olacağının bilinmesine ve yazılı hukuk kurallarına aykırı olmamak özelliklerine sahip olması gerekir

AHLAK KURALLARI

- Ahlak Kuralları; objektif ahlak kuralları ve subjektif ahlak kuralları olmak üzere ikiye ayrılır
- Davranışların iyi veya kötü olarak nitelendirilmesi esasına dayanır

- İnsanların kendilerine karşı yapmak veya yapmamakla yükümlü olduğu davranışlara subjektif veya kişisel ahlak denir. Örneğin insan zor durumda kalan birinden yararlanmaya kalkarsa, erdem, haysiyet veya dürüstlük gibi manevi değerleri zedelemiş olur ve kendi içinde bu tür değerlerin gelişimini önler.
- İnsanların, diğer insanlar veya topluma karşı davranışları ise iyi-kötü esasına dayalı olarak objektif ahlak kurallarını oluşturur. Örneğin alıcıya dürüst davranmak, başkalarının yüzüne karşı alay etmemek, komşularına kötülükten kaçınmak, yalan söylememek

HUKUK KURALLARI VE ÖZELLİKLERİ

- Hukuk kuralları, toplum içindeki kişi davranışlarını düzenleyen ve uyulması devlet gücü ile desteklenen yaptırımlara bağlanmış kurallardır.
- Hukuk kuralları, emir verici, yasaklayıcı, yetki verici veya izin verici özellikler taşırlar.

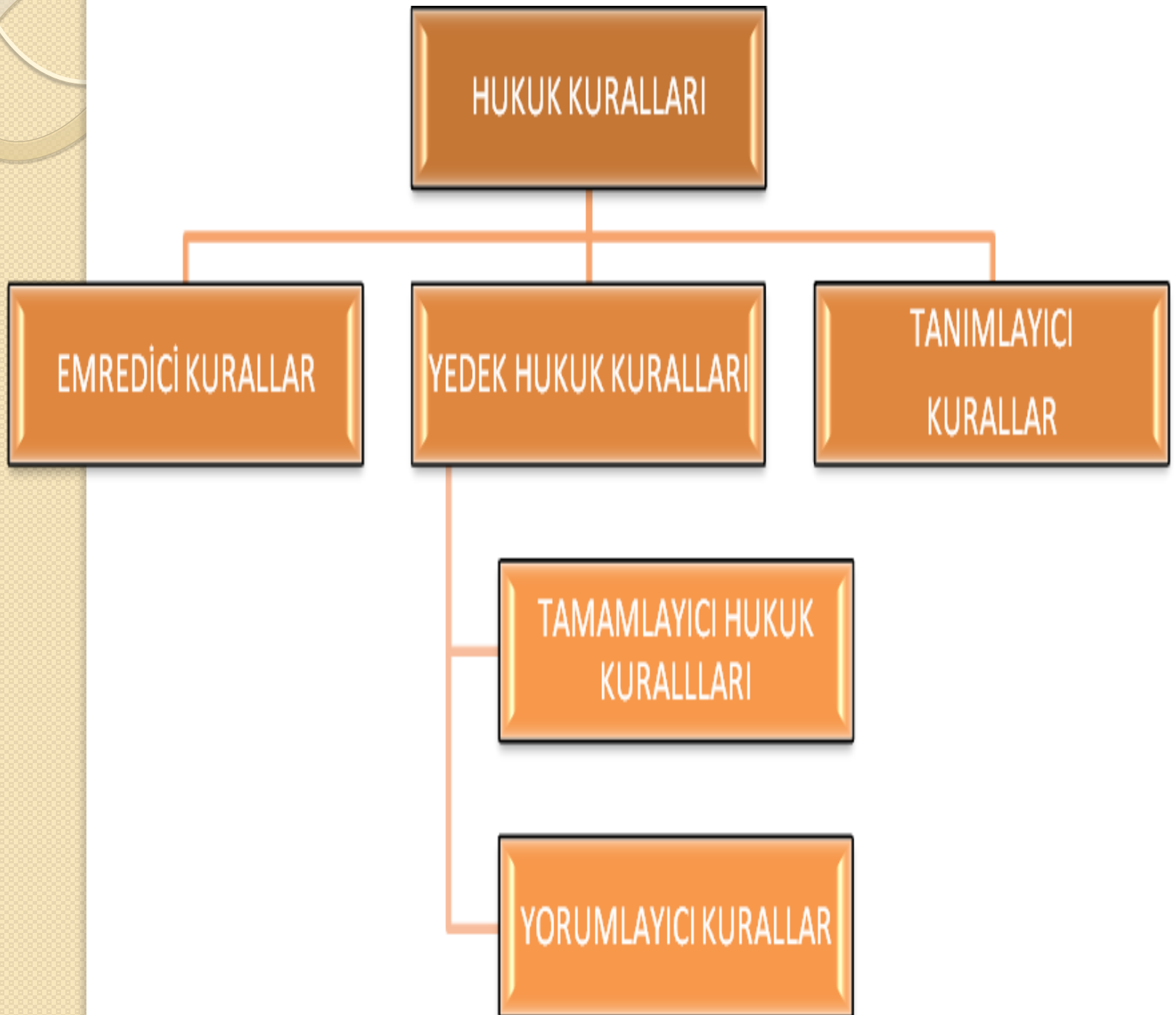

Hukuk Kurallarının

Niteliklerine Göre Ayrımı

Hukuk kuralları hukuksal niteliklerine göre emredici kurallar, yedek kurallar ve tanımlayıcı kurallar olarak sınıflandırılabilir.

Yedek kurallar da kendi içinde tamamlayıcı ve yorumlayıcı kurallar olarak ikiye ayrılır.

Emredici Hukuk Kuralları

- Emredici hukuk kuralları, aksine bir davranış veya işlem yapılması mümkün olmayan kurallardır
- Örneğin “yapmakla yükümlüdür”, “mecburiyetindedir”, “zorundadır” gibi ifadeler içeren hukuk kuralları emredici niteliktedir.
- Bir kimsenin aynı zamanda birden fazla yerleşim yeri olamaz” (MK m. 19)

Yedek Hukuk Kuralları

- **I- Tamamlayıcı Hukuk Kuralları**
 - Tarafların serbest iradeleri ile değiştirilebilen ve ancak böylece değiştirilip bertaraf edilmedikleri takdirde uygulanmaları mümkün olan kurallardır.
 - “Eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması esastır. Eşler mal rejimi sözleşmesiyle kanunda belirlenen diğer rejimlerden birini kabul edebilir.” (MK. Md. 202)

• 2-Yorumlayıcı Hukuk Kuralları

- Taraflar bir hukuksal işlemi yaparken kararlaştırdıkları ancak ne anlama geldiğini açıklamadıkları konulara ilişkin duraksama ve uyuşmazlıklarda, varsa, ilgili kanundaki o konu ile ilgili hükümleri yorumlayıcı hukuk kuralı olarak kullanabilirler.
- “Borcun ifası için bir ayın iptidası veya nihayeti tayin olunmuş ise ayın birinci ve sonuncu günü anlaşılır. Bir ayın ortası tayin olunmuş ise bundan ayın onbeşi anlaşılır.” (BK. Md. 75)

• 3-Tanımlayıcı Hukuk Kuralları

- Bir hukuksal kavramın veya bir hukuksal kurumun hangi anlama geldiğini açıklayan kurallara, *tanımlayıcı hukuk kuralları* denir.
- MK.m.13, “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir”

Hukuk Kurallarının Ortak Özellikleri

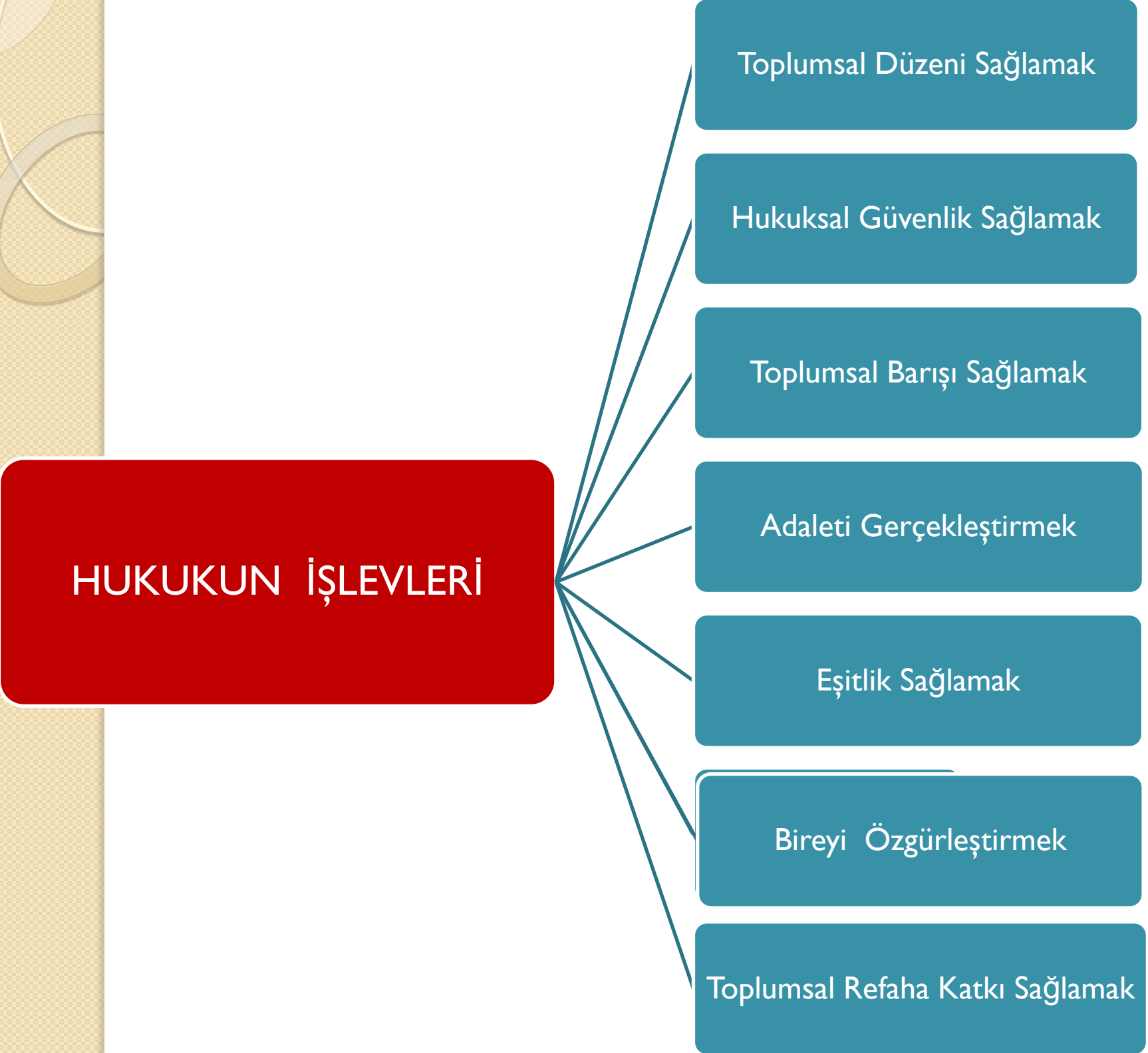
- Belirli kalıplar taşırlar, bu kalıba bağlı olarak değer yargıları içerirler.
- Genel olarak kişi davranışlarını düzenler. Tabiat olayları istisnaen düzenlenir.
- Genel, nesnel, soyut ve sürekli ilkeler içerirler.
- Somut bir yaptırıma dayalıdır.

HUKUKUN İŞLEVLERİ

- 1- Toplumsal Düzeni Sağlamak
- 2- Hukuksal Güvenlik Sağlamak
- 3- Toplumsal Barışı Sağlamak
- 4- Eşitlik Sağlamak
- 5- Adaleti Gerçekleştirmek
- 6- Bireyi Özgürleştirmek
- 7- Toplumsal Refaha Katkı Sağlamak

HUKUKUN İŞLEVLERİ


```
graph LR; A[HUKUKUN İŞLEVLERİ] --- B[Toplumsal Düzeni Sağlamak]; A --- C[Hukuksal Güvenlik Sağlamak]; A --- D[Toplumsal Barışı Sağlamak]; A --- E[Adaleti Gerçekleştirmek]; A --- F[Eşitlik Sağlamak]; A --- G[Bireyi Özgürleştirmek]; A --- H[Toplumsal Refaha Katkı Sağlamak];
```

Toplumsal Düzeni Sağlamak

Hukuksal Güvenlik Sağlamak

Toplumsal Barışı Sağlamak

Adaleti Gerçekleştirmek

Eşitlik Sağlamak

Bireyi Özgürleştirmek

Toplumsal Refaha Katkı Sağlamak

HUKUK SİSTEMLERİ

DÜNYADA BELLİ BAŞLI HUKUK SİSTEMLERİ

KARA
AVRUPASI
HUKUK
SİSTEMİ

ANGLO-
SAKSON
HUKUK
SİSTEMİ

SOSYALİST
HUKUK
SİSTEMİ

İSLAM
HUKUK
SİSTEMİ

AVRUPA
BİRLİĞİ
HUKUK
SİSTEMİ

KARA AVRUPASI (KONTİNANTEL) HUKUK SİSTEMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

TEDVİN EDİLMİŞTİR

(Code-Codification)
İlk kodifikasyon
Fransa'da

Roma Hukuku
Kökenlidir
(Corpus Iuris Civilis)

HUKUK KURALLARI
YAZILIDIR

Örf ve Adet Hukukun
Tamamlayıcı Kaynağıdır

MAHKEME
İÇTİHA TLARI
HUKUKUN YARDIMCI
KAYNAĞIDIR

ÖZEL HUKUK-KAMU
HUKUKU AYRIMI
VARDIR

YARGI AYRILIĞI İLKESİ
GEÇERLİDİR

ANGLO-SAKSON HUKUK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

TEDVİN EDİLMEMİŞTİR

Common Law
Equity Law
Statute Law (Kanun
Hukuku-19.yy'dan sonra)

ÖRF VE ADET
HUKUKUN ASLİ
KAYNAKLARI
ARASINDADIR

İÇTİHADİ
NİTELİKTEDİR

KAMU HUKUKU-ÖZEL
HUKUK AYRIMI
YOKTUR

YARGI BİRLİĞİ İLKESİ
GEÇERLİDİR

İSLAM HUKUK SİSTEMİ

KİTAP
(KUR'AN)

SÜNNET

İCMA

KIYAS (içtihat)

SOSYALİST HUKUK SİSTEMİ

TEMELİ=MARKSİZM
(ALT YAPI-ÜST YAPI KURUMLARI)

**ÜRETİM
ARAÇLARININ
ÖZEL MÜLKİYETİ
YASAKTIR**

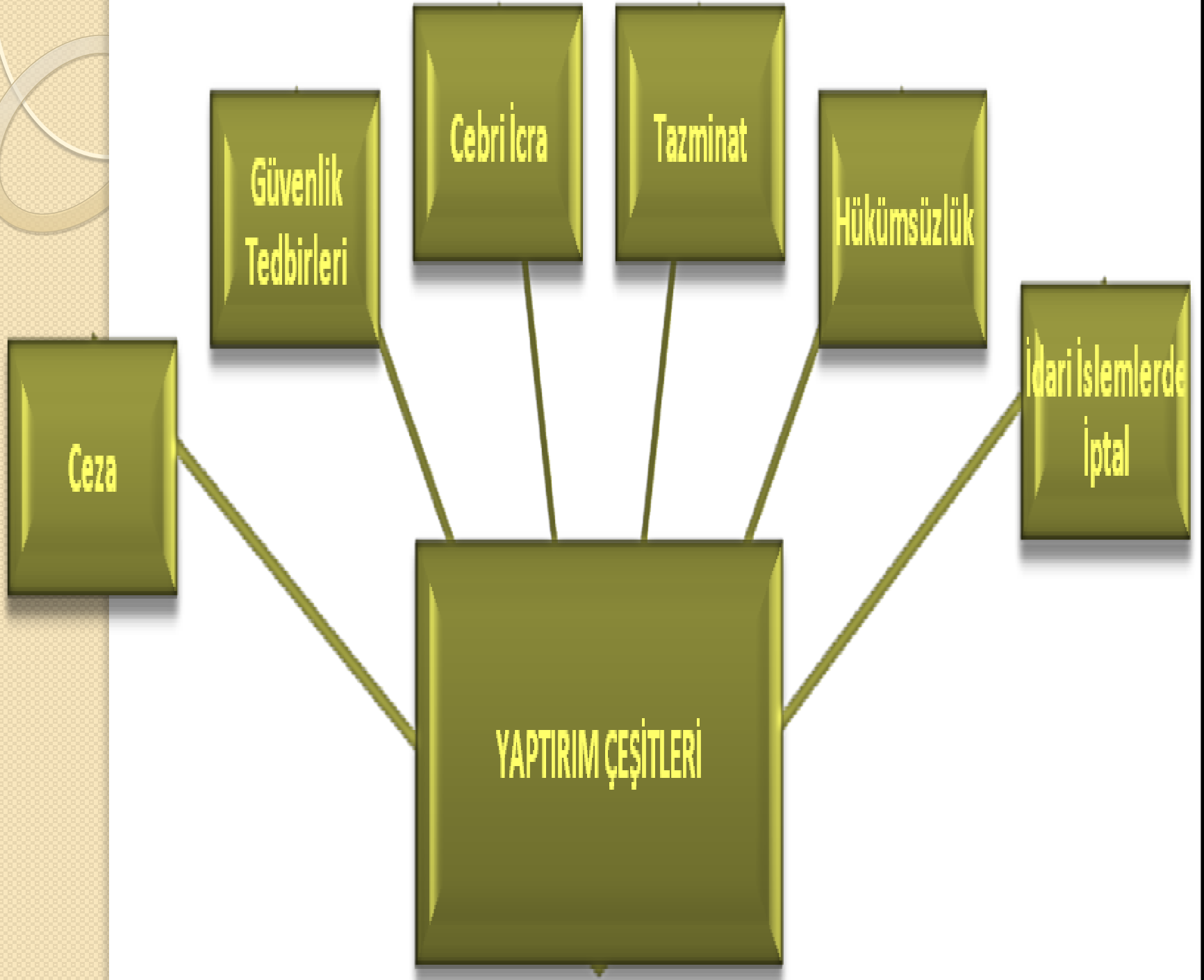
**HUKUK
YÖNETENLERİN
BİR ARACIDIR**

**SİSTEMDE ÖZEL
HUKUK HEMEN
HEMEN YOKTUR**

YAPTIRIM

- Yaptırım (müeyyide), herhangi bir hukuk kuralının koymuş olduğu emir ve yasaklara uygun davranmama, onun yap dediğini yapmama veya yapma dediğini yapma halinde karşılaşılabacak olan tepkidir.

CEZA ve CEZA TÜRLERİ

- Ceza, suç işleyen kişiye, hukuka aykırılığın ve kusurluluğın ağırlığına göre uygulanan ve kişiyi yoksunluklara uğratan bir yaptırımdır.

• **1-HAPİS CEZALARI**

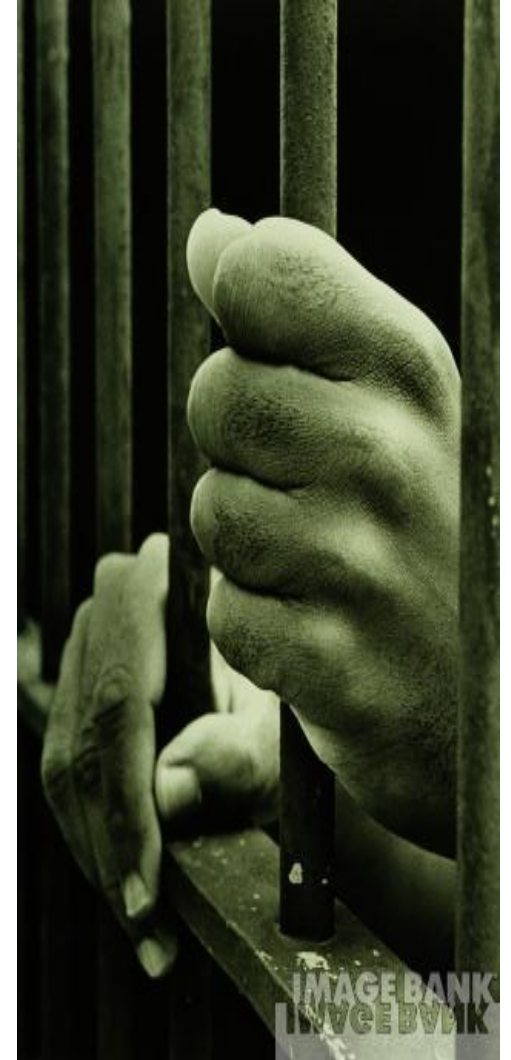
- Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezası
- Müebbet Hapis Cezası
- Süreli Hapis Cezası

• **2-PARA CEZALARI**

- Adli Para Cezaları
- İdari Para Cezaları

• **3-DİSİPLİN CEZALARI**

- Devlet Memurları
- Askerler
- Öğrenciler

DİĞER YAPTIRIM TÜRLERİ

- **GÜVENLİK TEDBİRLERİ**
 - Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma
 - Müsadere (Zoralım)
 - Eşya Müsaderesi
 - Kazanç Müsaderesi
- **CEBRİ İCRA**
- **TAZMİNAT**
 - Haksız eylemden doğan tazminat
 - Manevi tazminat
 - Borca aykırılıktan doğan tazminat
- **HÜKÜMSÜZLÜK**
- **İDARI İŞLEMLERDE İPTAL**

FARKLI HUKUK KAVRAMLARI

POZİTİF
HUKUK

TABİİ-
İDEAL
HUKUK

YAŞAYA
N
HUKUK-
ÖLÜ
HUKUK

MEVZU
HUKUK

MADDİ
HUKUK
-ŞEKLİ
HUKUK

ULUSAL
HUKUK-
ULUSLARARASI
HUKUK-
EVRENSEL
HUKUK

YAZILI
HUKUK-
YAZISIZ
HUKUK

FARKLI HUKUK KAVRAMLARI

- **POZITIF HUKUK**

- “yaşanılan zaman kesiti içerisinde var olan ya da tarihsel olarak var olmuş yasaları ifade eder”
- “*olması gerekeni* yani ideal hukuku değil, *olan hukuku* belirtir.”

- **İDEAL (DOĞAL)HUKUK**

- “belli bir ülkede, belli bir zamanda uygulanmakta olan kurallardan bağımsız olarak, soyut düzeyde, toplumun ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılayacak, adalete en uygun hukuk sistemine ideal hukuk denilir.”

- **YAŞAYAN HUKUK**

- “pozitif hukukun ölü hükümleri dışında, uygulanabilen kısmına “yaşayan hukuk” denir.”

MEVZU HUKUK

- ✗ Yetkili makamlar tarafından konulmuş olan ve yürürlükte bulunan hukuk kurallarının tümüne mevzu hukuk (vazedilmiş, konulmuş hukuk) denilmektedir. Mevzu hukuk, pozitif hukukun örf ve adet hukuku dışında kalan kısmını oluşturur. Zira örf ve adet hukuku kuralları toplumda zaman içerisinde kendiliğinden oluşan geleneklerin, devlet tarafından yaptırıma bağlanması suretiyle hukuk kuralına dönüşürler. Bunlar herhangi bir makam tarafından yürürlüğe konulmadığından mevzu hukuk kavramının kapsamına girmezler. Mevzu hukuk kapsamında yer alan anayasa, kanunlar, kanun hükmünde kararnameler, tüzükler, yönetmelikler ve tebliğler *mevzuat* olarak isimlendirilir.

MADDİ HUKUK-ŞEKLİ HUKUK

- ✗ Doğrudan kişilerin hukuki durumunu, kişilerin birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen, kişilerin sahip olduğu hakları ve yüklendiği borçları belirleyen kurallara maddi hukuk denilmektedir. Bu bakımdan medeni hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku ve ceza hukuku gibi hukuk dalları maddi hukukun kapsamında yer alırlar. Görüldüğü gibi maddi hukuk uyuşmazlıkların özüne ve çözümüne ilişkin maddi yargıyı içeren hükümlerden oluşmaktadır.
- ✗ Buna karşılık şekli hukuk, uyuşmazlıkların çözümünde izlenecek usulü gösteren kurallardan oluşur. Maddi hukuk tarafından kişilere tanınan hakların korunması ve uyuşmazlık halinde talep edilmesi yollarını düzenleyen ve hukuk kuralları ile belirlenmiş yaptırımların uygulanmasını düzenleyen hukuk kuralları şekli hukuk kurallarını oluşturur. Örneğin medeni usul hukuku, icra ve iflas hukuku, ceza yargılama hukuku ve idari yargılama hukuku kuralları şekli hukuka girer.

YAZILI HUKUK-YAZILI OLMAYAN HUKUK

- ✗ Yazılı hukuk, bir ülkede yetkili organlar tarafından usulüne uygun olarak yazılı şekilde yürürlüğe konulan hukuk kurallarıdır. Mesela anayasa, kanun, kanun hükmünde kararname, tüzük, yönetmelik gibi kurallar yazılı hukuka girer. Yazılı hukuk kurallarına “yürürlüğe konulmuş”, vaz’edilmiş anlamında mevzu hukuk veya mevzuat denir.
- ✗ Yazılı olmayan hukuk ise belirli bir organ tarafından belirli bir tarihte yürürlüğe konulmayan, ancak toplumda uzun süre uygulanarak benimsenmiş ve böylece kendiliğinden oluşmuş hukuk kurallarını ifade eder.
- ✗ Yazılı olmayan hukuk kurallarının tipik örneğini örf ve adet kuralları oluşturur.

ULUSAL HUKUK-ULUSLARARASI HUKUK- EVRENSEL HUKUK

- ✗ Ulusal hukuk, devletin yetkili organları tarafından yürürlüğe konulan ve uyulmaması halinde devlet yaptırımına bağlanan kurallardır. Her devlet kendi ulusal hukukunu belirleyebilir, değiştirebilir ve yürürlükten kaldırabilir. Bu devletin egemenliğinin de bir ölçütüdür.
- ✗ Uluslararası hukuk veya dış hukuk ise, dünya üzerindeki iki yüzü aşkın devletin veya bu devletlerden bazılarının bir araya gelerek oluşturdukları örgütlerin, kısacası uluslararası toplumun üyeleri arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümünü ifade eder.
- ✗ Ulusal hukuk-uluslararası hukuk ayrımı “kuralların uygulama alanı” ölçütüne göre yapılmaktadır. Ancak, günümüzde birçok hukuki ilişki hem ulusal, hem de uluslararası hukuk kurallarınca düzenlenmektedir. Örneğin, iş hukukunun düzenleme konusuna giren birçok sorun uluslararası antlaşmalar ile de düzenlenmektedir. Aynı şekilde insan hakları da her iki hukuk dalının konusunu oluşturmaktadır.

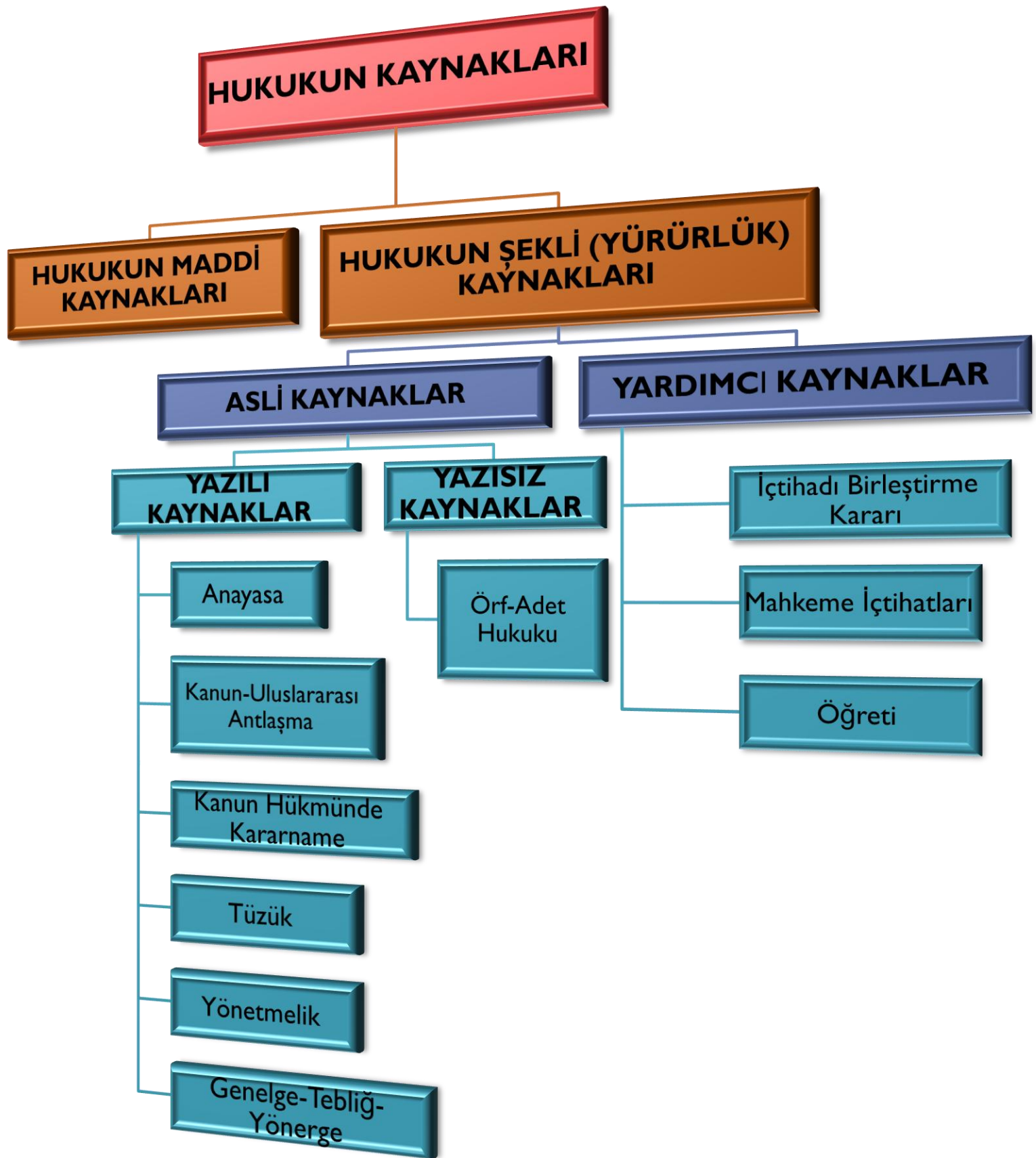
- ✘ Diğer taraftan, ulusal hukuk ile uluslararası hukuk arasında karşılıklı etkileşim mevcuttur. Bir ilişki için ulusal veya uluslararası düzeyde konulan kurallar, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından örnek alınarak yeni düzenlemeler yapılmasına neden olabilmektedir.
- ✘ Hukukun devletten devlete değişmeyen evrensel bir yönü de vardır. Devletler kendi ulusal hukuklarını yaparken “hukukun evrensel ilkeleri” veya “hukukun genel ilkeleri” denilen temel prensipleri de dikkate almalıdırlar. Toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde adalet, kanun önünde eşitlik, güçsüzlerin korunması, insan haklarına saygı gibi hususlar bu evrensel ilkelere örnektir. Aynı şekilde temel insani değerleri korumayı amaçlayan suçlar da evrensel ilkelerdendir. Örneğin adam öldürme, hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti suiistimal gibi suçlar, düzenleme şekilleri ve cezaları nispeten farklı da olsa bütün devletlerin yasakladığı ve cezalandırdığı davranışlardır.

HUKUKUN KAYNAKLARI

✗ Hukukta, kaynak terimi esas olarak maddi ve şekli olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Hukukun maddi kaynağı, hukuk kurallarının kaynağını belirtmektedir. Hukuk kurallarının oluşmasına neden olan her türlü toplumsal ve düşünsel veri *hukukun maddi kaynağını* oluşturmaktadır.

Bunlara hukukun sosyolojik kaynakları da denir.

✗ *Hukukun şekli kaynakları* ise, hukuk kurallarının ortaya çıkış şekilleriyle ilgilidir. Hukuk kurallarının ortaya çıkarken aldıkları biçim hukukun şekli kaynağını oluşturmaktadır. Hukukun şekli kaynakları da, kendi içinde genel olarak asli kaynaklar ve yardımcı kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

KANUNLAR

- ✗ Kanunlar, Anayasanın öngördüğü yetkili organ tarafından belirtilen usul ve biçimde kabul edilerek yürürlüğe konan **yazılı, genel** ve **sürekli** hukuk kurallarından ibarettir.
- ✗ Kanun yapmaya yetkili organı, yani yasama organını her devletin kendi Anayasası belirler. Türkiye’de bu organ TBMM’dir.
- ✗ "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez"(Ay.m.7)
- ✗ -Kanunlar **yazılı** olmak zorundadır.
- ✗ -Kanunlar **genel** niteliklidir.
- ✗ -Kanunlar **sürekli**dir.

✗ Kanunlar **yazılı** olmak zorundadır. Kanunları Örf-adet kurallarından ayıran en belirgin unsur budur.

✗-Kanunlar **genel** niteliklidir. Bir kanun aynı nitelikteki herkesi veya olayı veya işlemi kapsar ve devlet egemenliği altında bulunan bütün ülkede geçerli olur. Kanunun uygulandığı alanın dar olması, genel niteliğine aykırı değildir.

✗-Kanunlar **sürekli**dir. Kanunlar kapsamına giren tüm kişi ve olaylara her zaman uygulanabilir. “Her zaman” tabirinden maksat, sonsuza kadar anlamında değil, kanun yürürlükte kaldığı müddetçe anlamındadır. Kanunun oluşturulmasındaki ihtiyaç devam ettiği sürece kanun yürürlükte kalmaya devam edecektir.

Kanunların Hazırlanması ve Kabulü

- ✗ Kanunlar Yasama Organı önüne iki şekilde gelebilir.
 - + 1- Bakanlar Kurulu (Hükümet) tarafından hazırlanarak TBMM'ne sunulan kanun projelerine “**kanun tasarısı**” adı verilir.
 - + 2- TBMM üyeleri yani milletvekilleri tarafından hazırlanarak sunulan projelere de “**kanun teklifi**” denir.
- ✗ Bu tasarı ya da teklif önce TBMM'nin yetkili komisyonlarında görüşülüp karara bağlanır. Eğer tasarı veya teklif ilgili komisyonlarca kabul edilirse TBMM Genel Kuruluna sunulur ve Genel Kurulca metin üzerinde görüşmeler, oylamalar yapıldıktan sonra tasarı veya teklif kabul veya ret edilir. Reddedilirse aynı metin bir yıl süre ile yeniden TBMM'ye sunulamaz.

Kanun
Tasarısı

Kanun
Teklifi

İlgili
Komisyon

TBMM
Genel
Kurulu

Kabul

Ret

- **Öncelikle görüşme** bir tasarı veya teklifin meclis gündemindeki diğer konulardan daha önce görüşülmesi demektir.
- **İvedilikle görüşme** ise tasarı veya teklifin bir defada görüşülmesi anlamına gelir.

Kanunlaşma-Yürürlüğe Girme

- TBMM’de oylanıp kabul edilen teklif ya da tasarı **kanunlaşmıştır**. Ancak kanunun yürürlüğe girebilmesi için yayımlaması gerekir. Cumhurbaşkanı, Meclis tarafından kabul edilen kanunu **onbeş** gün içinde imzalar ve yayımlar ya da kanunu kısmen-tamamen uygun bulmazsa, bu süre içerisinde bir daha görüşmek üzere, gerekçesini de yazarak geri gönderir. Geri gönderilen metin TBMM tarafından aynen kabul edilirse Cumhurbaşkanı kanunu imzalamak zorundadır.

- ✖ Cumhurbaşkanı'nın bir defaya mahsus olmak üzere kanunu TBMM'ye geri göndermesi teknik anlamda bir veto değildir. Çünkü geri gönderilen kanun, TBMM tarafından aynen kabul edilirse Cumhurbaşkanı kanunu yayımlamak zorundadır.
- ✖ Cumhurbaşkanı'nca imzalanan kanun, bir yayın tezkeresi ile Başbakanlığa gönderilir. Sonra da Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü'nce Resmi Gazete'de yayımlanır.
- ✖ Cumhurbaşkanı TBMM tarafından kabul edilen kanunu ya imzalar ya da bir daha görüşülmek üzere on beş gün içerisinde gerekçesi ile birlikte geri gönderir. Cumhurbaşkanı'nın burada kanunu imzalama işleminin hukuksal anlamı, böyle bir kanunun varlığını tespit etmekten ibarettir, yoksa onay değildir.

✗ Cumhurbaşkanı'nın imzası kanunların yürürlüğe girmesi için yeterli değildir!

+ Kanun metninde, kanunun ne zaman yürürlüğe gireceğine dair bir hüküm bulunabilir.

✗ “İşbu kanun Resmi Gazetede yayınlanmasından itibaren 60 gün içerisinde yürürlüğe girer.” şeklinde ya da,

✗ “01/01/2010 tarihinde yürürlüğe girer.”

şeklinde bir hükümle belirlenmiş olabilir. Bu şekilde bir

madde bulunmuyorsa, ilgili kanun **Resmi Gazetede**

yayımını izleyen **45. günün sonunda yürürlüğe girer.**

Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

---TOPLANTI YETER SAYISI

✗ Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulunda bir kanunun görüşülebilmesi için öncelikle toplantı yeter sayısı sağlanmış olmalıdır.

+ Toplantı yeter sayısı üye tam sayısının en az üçte biridir (Ay. m.96).

+ Toplantı yeter sayısı üye tam sayısı üzerinden hesaplandığından, istifa ölüm, üyelikten düşme gibi nedenlerle boşalma olsa bile bunlar dikkate alınmaz.

+ TBMM üye tam sayısı 550 olduğuna göre toplantı yeter sayısı en az yüz seksen dört (184) tür.

---KARAR YETER SAYISI

- Anayasaya göre toplantıya katılanların salt çoğunluğu, yani yarıdan bir fazlasıdır.
 - Yalnız bu sayı hiç bir şekilde üye tam sayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz (Ay. m.96). Burada basit çoğunluk söz konusu olamaz. (Yani salt çoğunluk hesaplanırken, toplantıya katılıp ancak oylamaya katılmayan veya çekimser oy kullanan milletvekilleri bu sayının dışında tutulamaz).
 - Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 94/6 gereği üye tam sayısı 550 olduğuna göre bunun 1/4'ünün bir fazlası 139'dur.

Kanunların Yürürlükten Kaldırılması

- - **Süreli Kanun:** Yetkili organ ilgili kanunun içerisinde bir yürürlük süresi öngörmüş ise, sürenin sona ermesiyle kanun kendiliğinden yürürlükten kalkar.
- - **Açık İlga:** Kanun koyucu yürürlükteki bir kanunu, başka bir kanun ile yürürlükten kaldırdığını açıkça belirtmesi açık ilgadır.
- - **Zimni İlga:** Önceki kanun ile sonraki kanun hükümleri arasında bir çatışma mevcut ise, kanun koyucu açık ilgada olduğu gibi bir maddede ilga ile ilgili bir hüküm getirmemişse;
 - - Önceki kanun ile sonraki kanunların her ikisi de genel nitelikte ise, sonraki kanun önceki kanunu zımnen ilga eder.
 - - Önceki kanun ile sonraki kanunların her ikisi de özel nitelikte ise, sonraki kanun önceki kanununun çelişen hükümlerini zımnen ilga eder.
 - - Önceki kanun genel, sonraki kanun özel ise, özel kanunun düzenlediği konularda genel kanun hükümleri ilga edilmiş olur.
 - - Önceki kanun özel, sonraki kanun genel nitelikte ise, genel kanun özel kanunun öngörmediği bir konuyu düzenlemişse, özel kanun ilga edilmiş sayılmaz, fakat özel kanunun genel kanuna aykırı hükümleri ilga edilmiş olur.

HUKUKUN KAYNAKLARI (DEVAM)

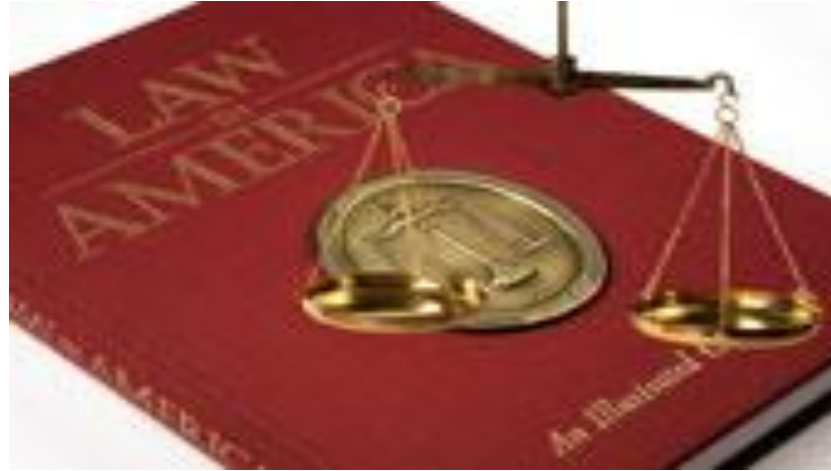
KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELER

Kanun hükmünde kararname, yasama organının bir kanun ile verdiği yetki üzerine, Bakanlar Kurulunun, yürürlükteki kanunları değiştiren ve daha önce hiç düzenleme yapılmamış yeni bir alanda düzenleme yapabildiği işlemleridir. Kanun Hükmünde Kararnameler, olağan ve olağanüstü dönemlere özgü olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır.

OLAĞAN DÖNEMLERE ÖZGÜ KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

Hükümeti güçlendirmek ve değişken ekonomik, sosyal şartların ortaya çıkardığı sorunlara acele çözümler getirilmesi amacı ile hükümetlere verilmiş bir yetkidir. Kanun hükmünde kararnamelerle, ağır işleyen yasama faaliyetlerine karşı hükümete kısa sürede etkin önlemler alabilmesi yolu açılmıştır

Olağan dönemlerde hükümetin KHK çıkarabilmesi için öncelikle TBMM'den yetki alması gerekir. Buna *yetki kanunu* denir. Yetki kanununda; çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin amacı, kapsamı, ilkeleri, bu yetkiyi kullanma süresi ve bu sürede birden fazla KHK çıkarılıp çıkarılmayacağının belirtilmesi gerekir.

1982 Anayasasına göre Bakanlar Kurulu, çıkardığı KHK'ler ile yürürlükteki kanunları ya da bunların bazı hükümlerini değiştirebileceği gibi, hiç düzenleme yapılmamış yeni bir alanda da düzenleme yapabilir. Ancak Bakanlar Kuruluna her alanda KHK çıkarma yetkisi verilmemiştir. Bir kere temel hak ve ödevler KHK'lerle düzenlenemeyeceği gibi, Bakanlar Kurulu KHK'lerle bütçede değişiklik de yapamaz.

OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERE ÖZGÜ KHK

1982 Anayasasına göre olağanüstü dönemden bahsedebilmek için iki durum söz konusudur

- Olağanüstü haller
- Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali.

Bu iki durum söz konusu olduğunda, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yetki kanununa gerek olmaksızın "halin gerekli kıldığı konularla" ilgili olarak KHK çıkarabilir.

Bu dönemlerde yetki kanununa gerek olmadığı gibi konu sınırlaması da yoktur. Yani olağanüstü dönemlere özgü KHK'lerle Temel hak ve ödevler ile bütçede de değişiklik yapılabilir. Bu dönemlerde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya aykırı olduğu iddia edilerek Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılamaz.

TÜZÜKLER

1982 Anayasasına göre, tüzükler; Bakanlar Kurulu tarafından; kanunun uygulanmasını göstermek, ya da emrettiği işleri belirtmek, kanunlara aykırı olmamak ve Danıştay'ın incelemesinde geçirilmek şartıyla çıkarılan genel düzenleyici işlemlerdir. Tüzükler Cumhurbaşkanınca imzalanır ve kanunlar gibi Resmi Gazete'de yayımlanır.

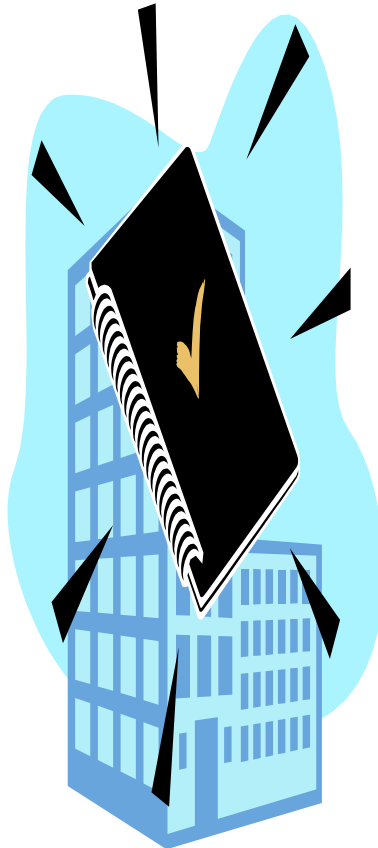
YÖNETMELİKLER

Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.

Hangi yönetmeliklerin Resmi Gazete'de yayımlanacağı kanunla belirtilir

YÖNERGE-GENELGE-TEBLİĞ

Kanun, tüzük ve yönetmeliklerdeki hükümlerin daha iyi anlaşılabilmesi ve uygulamaya sokulabilmesi açısından, ilgili kamu idare ve kamu kurumlarının kendi görev alanlarıyla ilgili ve daha çok kendi teşkilat mensuplarına yönelik çıkardıkları yönerge, genelge ve talimat adları altında düzenleyici işlemler vardır

YAZILI OLMAYAN KAYNAKLAR-ÖRF ADET HUKUKU

Örf ve adet hukuku, pozitif hukukun yazılı olmayan kaynakları arasında yer almakla beraber, onun hukukun bütün alanlarında bir kaynak niteliği taşıdığı söylenemez. Örneğin ceza hukuku alanında örf ve adet hukuku bir kaynak olamaz. Buna karşılık, anayasa hukuku, medeni hukuk, ticaret hukuku ve milletlerarası genel hukuk alanlarında örf ve adet hukuku, yazılı kaynakların yanında tali-ikincil bir kaynak olarak yer alır.

Bir davranış tarzının örf ve adet hukuku kuralı olarak kabul edilebilmesi için dört unsurun bir arada bulunması gerekir.

1- Maddi Unsur: Bir âdetin bir geleneğin örf ve adet hukuku kuralı haline gelebilmesi için, öncelikle bu adet veya geleneğin sürekli uygulanır olması, belli olaylar karşısında hep tekrarlanması gerekir. Gelip geçici adetler, örneğin moda bir örf-adet hukuku olamaz. Uzun süreden beri tekrarlanmak esastır.

2- Manevi Unsur: Bir âdetin bir geleneğin örf ve adet hukuku olarak uygulanabilmesi için, sürekli tekrarlanan o âdete uyulmasının zorunlu olduğu konusunda o toplumda genel bir kanaatin ve inanişin olması gerekir.

3- Yaptırım Unsuru: Bir davranışa uyulmamasının yaptırıma bağlanmış olması gerekir. Yani yazılı olmasa da bir kuralın ihlal edilmesi halinde devlet tarafından bir yaptırım uygulanmalıdır ki, o kural bir örf ve adet hukuku olarak kabul edilebilsin.

4- Hukuka Aykırı olmamak: Yukarıdaki üç unsur bünyesinde bulunduran bir geleneğin örf ve adet hukuku kuralı olarak kabul edilebilmesinin dördüncü şartı, o geleneğin yürürlükteki (pozitif) hukuk kurallarına aykırı olmamasıdır. Hukuka aykırı bir örf ve adet kuralı hiç bir şekilde hukukun kaynakları arasında yer almamalıdır.

HÂKİMİN HUKUK YARATMASI VE TAKDİR YETKİSİ

HÂKİMİN HUKUK YARATMASI

Yargı organları önüne gelen herhangi bir uyuşmazlık konusunda yargıçlar, o uyuşmazlığa veya davaya uygulanacak hukuk kurallarını belirlerken, yukarıda incelediğimiz normlar hiyerarşisi sistemini takip etmek durumundadırlar. Örneğin uyuşmazlığı çözebilmek için yargıç, ilgili anayasa, kanun, uluslararası antlaşma veya kanun hükmünde kararname hükümlerini sırası ile takip ettikten sonra, bunlarda bir hüküm bulamazsa daha alttaki tüzük ve yönetmeliklere başvuracaktır. Bunlarda da olaya uygulanacak bir hüküm bulamadığı takdirde içtihadı birleştirme kararlarını tarayacak, burada da bir hüküm bulamaz ise yazılı olmayan örf ve adet hukuku kurallarına müracaat edecektir.

“Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir”(MK.m.1/2) hükmü hâkime, çözmek zorunda olduğu hukuksal soruna uygulanacak kuralı gerektiğinde yaratma yetkisi vermiştir. Bu hâkim için aynı zamanda bir görevdir.

Bütün bu yolların ve yorum yöntemlerinin tüketilmesine karşın hala bir çözüm bulunamamış ise “hukukta boşluk” veya “kanunda boşluk” var demektir. Bazen yasa koyucu bilinçli bir şekilde bir alanın düzenlenmesinden kaçınmış olabilir. Bu duruma “**bilinçli boşluk**” denir. Kuşkusuz hukuktaki boşlukları gidermek öncelikle yasa koyucunun işidir. Fakat değişen ve gelişen dünyada karmaşık toplumsal ilişkilerin tümünün yasa koyucu tarafından hemen belirlenip düzenlenmesi kolay bir iş değildir. Her zaman boş bırakılan alanlar olabilecektir. Kanun koyucunun kanunu yaparken gerekli özeni göstermemiş olması nedeniyle veya ihmal göstermesinden ötürü oluşan boşluklara ise “**bilinçsiz boşluk**” denir.

Kanunda boşluk olması, yargıcın önündeki uyuşmazlığı çözmekten kaçınmasına bir neden oluşturamaz. Bundan sonra yargıcın yapacağı iş, kendisini yasa koyucu gibi düşünerek, genel ve objektif bir hukuk kuralı yaratıp, sonra da bu kural uyarınca önündeki uyuşmazlığı çözmektir.

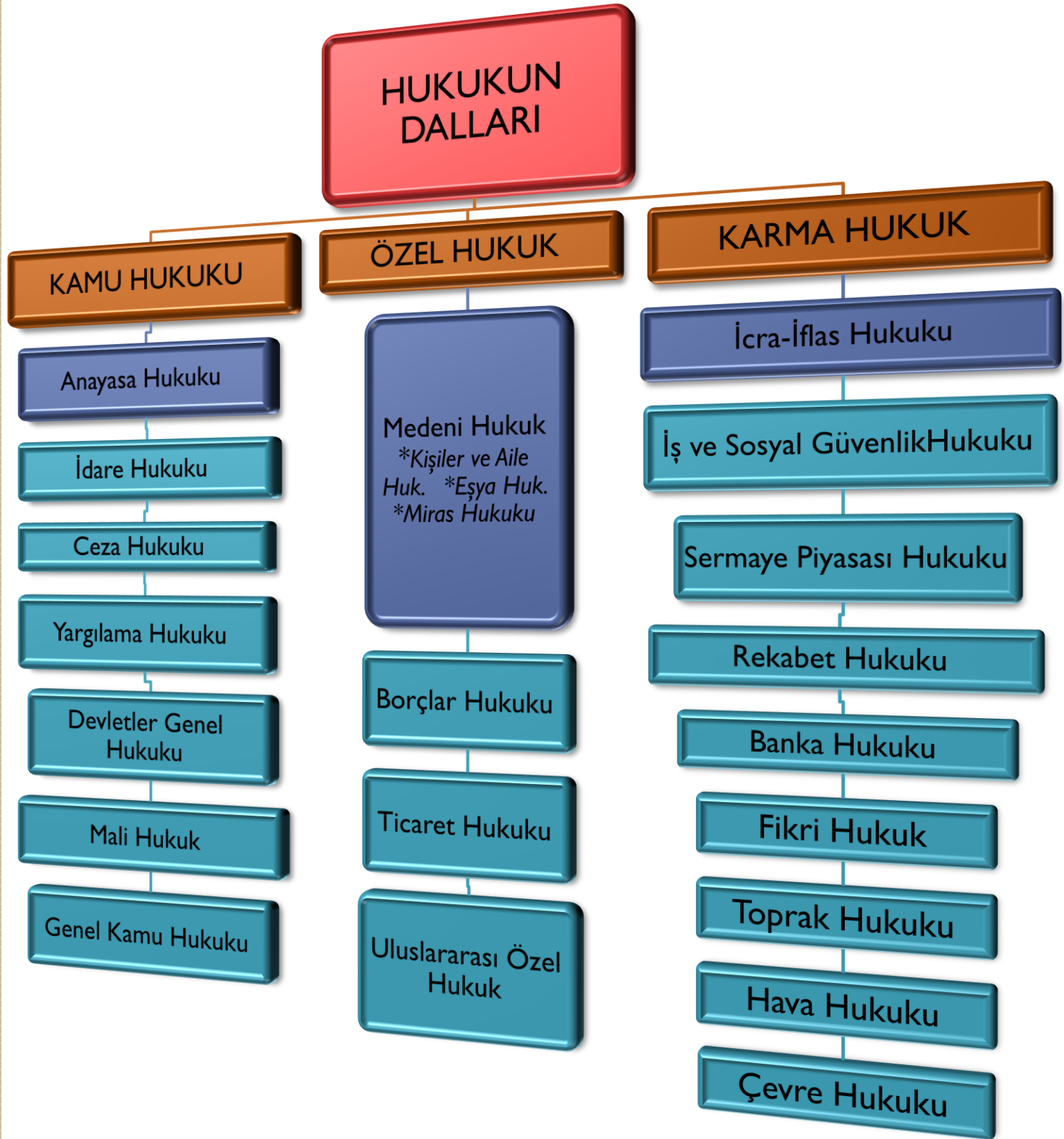
Yargıç hukuk yaratma yöntemi ile yeni bir hukuk kuralı koyarken, yürürlükteki hukuk kurallarını göz ardı edemez. Koyduğu kural genel hukuk mantığına ve yürürlükteki hukuk düzeninin ruhuna uygun olmalıdır. Bununla beraber spesifik bir uyuşmazlığı çözmek amacıyla hakim yarattığı hukuk kuralı kanun gibi genel, sürekli ve bağlayıcı değildir. Ancak hâkim kuralı koyarken genel ve soyut nitelikte bir kural koymak zorundadır. Geçen zaman içerisinde yasa koyucu bu boşluğu doldurmadığı takdirde, sonraki yargıçlar aynı tür uyuşmazlıkla karşılaştıklarında dilerlerse hâkimin yarattığı bu hukuk kuralından yararlanabilirler.

HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ

Hâkimin hukuk yaratma yetkisinden başka, bir de takdir yetkisi vardır. Bazı durumlarda kanunda olaya uygulanacak soyut bir norm, bir hukuk kuralı bulunmakla beraber, olayın önceden bilinemeyen özellikleri dolayısıyla, hâkime bir değerlendirme, bir tercih yapma yetkisi tanınmaktadır. Hukuk yaratma ile takdir yetkisini ayıran nokta burada kendisini gösterir.

Hukuk yaratmada var olmayan soyut nitelikte bir kural konması söz konusu olduğu halde, takdir yetkisinde var olan soyut kuralın, somut olaydaki özelliklere göre değişik biçimde uygulanması durumu vardır.

“Kanunun takdir yetkisi tanıdığı veya durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir” (MK. m. 4) kuralı hâkimin takdir yetkisinin yasal dayanağını oluşturmaktadır.

HUKUKUN DALLARA AYRILMASI

Hukuk kuralları arasında bir takım nitelik farkları olduğu gibi, bu kurallar hangi taraflar arasındaki ilişkileri düzenlediklerine göre de birbirinden ayrılırlar.

Kişilerle kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar “özel hukuk”u, kişilerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar ise “kamu hukuku”nu oluşturur.

KAMU HUKUKU-ÖZEL HUKUK AYRIMINDA TEMEL ÖZELLİKLER:

- 1- Üstünlük Bakımından
- 2- Emredicilik Bakımından
- 3- Kamu Yararı-Özel Çıkar
Bakımından
- 4- Tek Yanlılık Bakımından
- 5- İcraîlik Bakımından
- 6- Hukuka Uygunluk Karinesi
Bakımından
- 7- Re'sen Uygulama Bakımından
- 8- Görevli Mahkeme Bakımından
- 9- Gelişmişlik Bakımından

CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ

İnsan
Haklarına
Saygı

Atatürk
Milliyetçiliği

Demokratik
Devlet

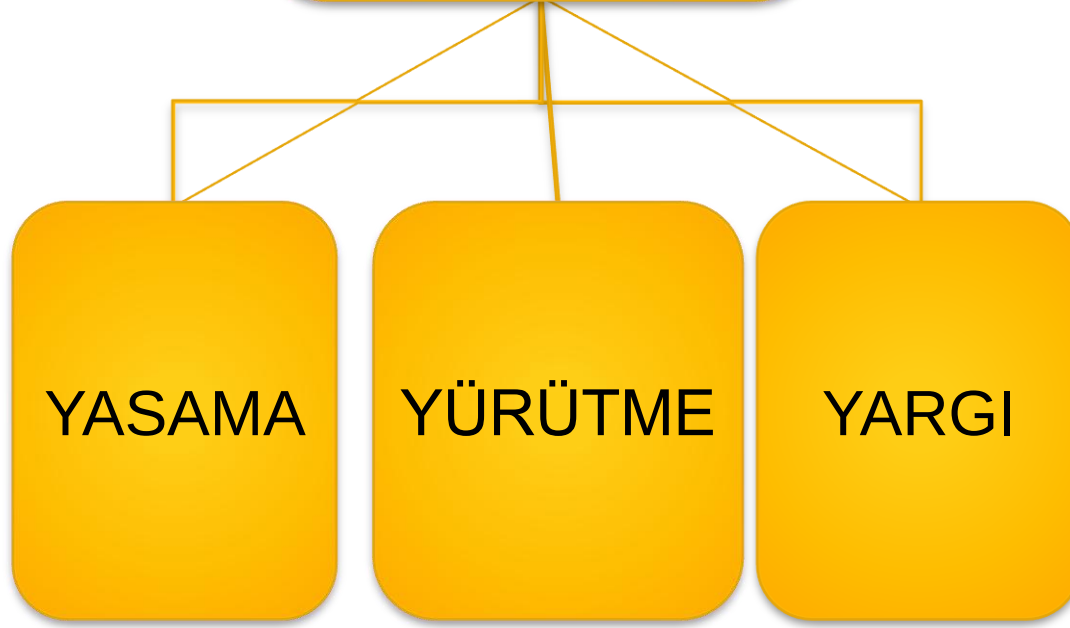
Laik
Devlet

Sosyal
Devlet

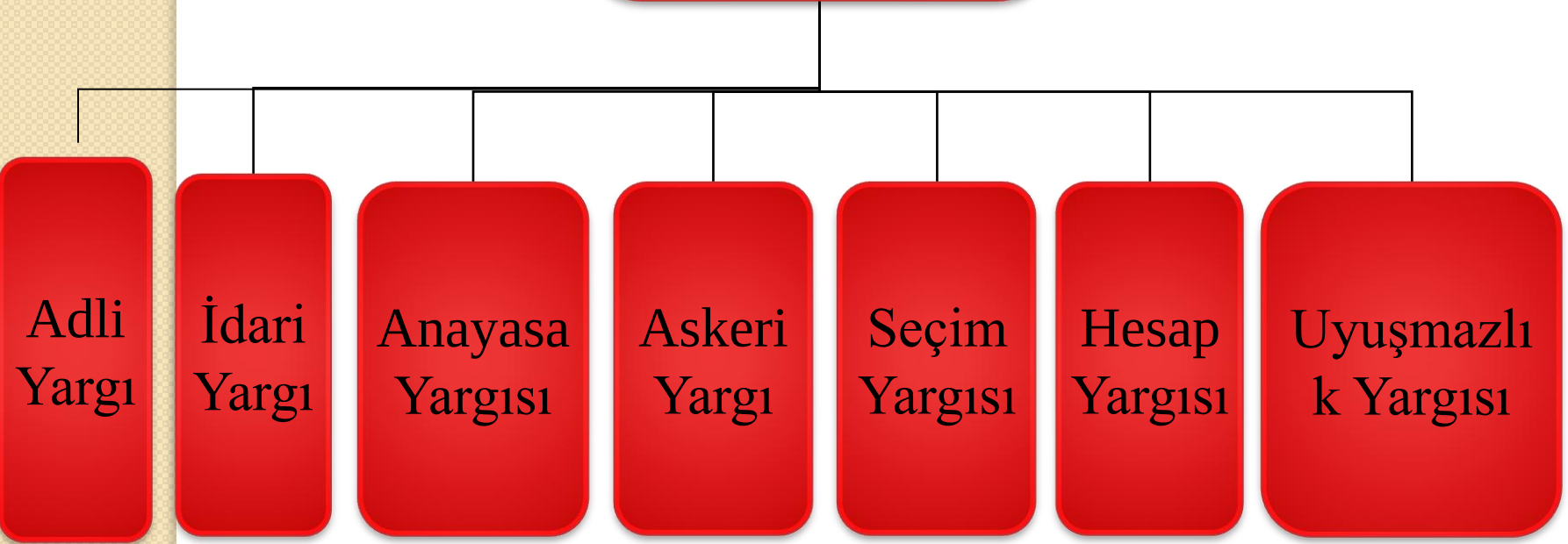
Hukuk
Devleti

DEVLETİN ORGANLARI

YARGI ÇEŞİTLERİ

İDARE HUKUKU

İDARİ TEŞKİLAT İDARENİN GÖREVİ

- KAMU HİZMETİ
- KOLLUK HİZMETİ
- *İDARİ KOLLUK
- *ADLİ KOLLUK
- İDARİ PERSONEL
- İDARİ İŞLEMLER
- İDARİ YARGI

